

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Näsby kyrkogård

*Näsby socken i Vetlanda kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport, foto och ritningar: Robin Gullbrandsson
Grafisk design: Anna Stålhammar
Tryckning och distribution: Lena Sletteberg

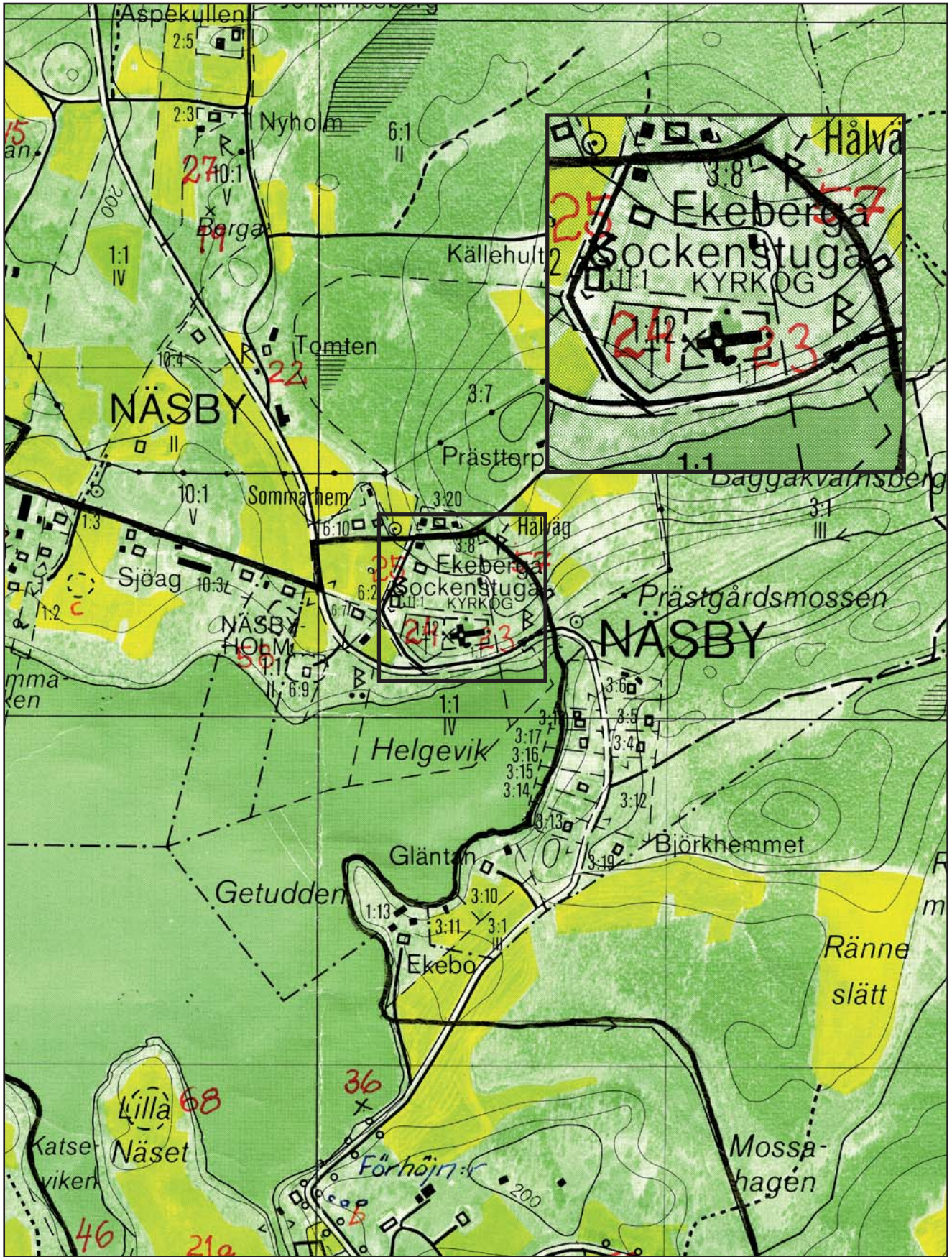
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2007

Innehåll

Inledning	5
Bakgrund	5
Syfte	5
Inventeringens uppläggning	5
Allmän kyrkogårdshistorik	7
Sammanfattande beskrivning	9
Näsby kyrkogård	10
Kyrka och kyrkomiljö	10
Kyrkogårdens historik	11
Händelsehistorik	11
Beskrivning av kyrkogården idag	12
Allmän karaktär	12
Omgärdning	12
Ingång	12
Vegetation	13
Gångsystem	13
Gravvårdstyper	13
Beskrivning av enskilda kvarter	14
Kvarter A och B	14
Allmän karaktär	14
Gravvårdstyper	14
Kulturhistorisk bedömning och karaktär	15
Kvarter C och D	16
Allmän karaktär	16
Gravvårdstyper	16
Kulturhistorisk bedömning och karaktär	16
Minneslund	17
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården som helhet	18
Att tänka på i förvaltning av kyrkogården	18
Referenser	19
Arkiv	19
Tryckta källor	19
Tekniska och administrativa uppgifter	19

Utdrag ur ekonomiska kartans blad Näsby 6F 3a.

Inledning

Bakgrund

På uppdrag av Växjö stift genomför Jönköpings läns museum en kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar inom stiftets del av Jönköpings län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2006 och det beräknas avslutas under år 2008. Inventeringen berör samtliga till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdar och begravningsplatser, även sådana som har tagits ur bruk. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

Den stiftsövergripande inventeringen syftar till att lyfta fram kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden, att få en överblick av stiftets kyrkogårdar samt att sammanställa den enskilda kyrkogårdens historia. Inventeringen är avsedd att utgöra ett underlag i församlingens förvaltningsarbete och i de vård- och underhållsplaner som församlingarna arbetar med att ta fram. Inventeringarna ska vidare kunna användas i handläggningen av kyrkoantikvariska ärenden och för att bedöma var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en historik över kyrkogården, beskrivning av de olika kvarteren, fotografier och en kulturhistorisk karakterisering och bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältedel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (genom kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. I möjligaste mån har också samfälligheternas eller församlingarnas egna arkiv använts. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från befintlig litteratur däribland hembygds litteratur. Äldre fotografier har också använts för att kunna tolka händelser i kyrkogårdens historia. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast ett litet antal bilder använts i rapporten. Växjö stift, respektive församling, samt läns museet har rätt att fritt bruka fotografierna. För varje kyrkogård görs en kortfattad beskrivning av kyrkomiljön och en mer omfattande beskrivning av kyrkogården och samtliga kvarter. Vidare görs kulturhistoriska bedömningar över varje kvarter och en sammanfattande över hela kyrkogården där de kulturhistoriska värdena lyfts fram.

Den kulturhistoriska bedömningen görs i samarbete med representant från Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort. Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd som påverkar det kulturhistoriska värdet skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen. Varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån den kulturhistoriska värderingen och karakteriseringen tas beslut om vilka åtgärder som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Robin Gullbrandsson vid Jönköpings läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen, i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de också ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, ibland manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hör även stigluckan som både hade en symbolisk som praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man fortsatte dock den förkristna sedvänjan att gravsätta folk efter deras gårds- eller bytillhörighet, antingen i smala tegar eller i kvartersliknande grupper. Till ovanligheterna hörde att man satte en vård över graven, som istället endast markerades av en jordhög. Om en vård sattes upp var den av trä, undantagsvis av sten eller smide. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården på ett nyttobetonat sätt, nämligen som betesmark. Det ingick troligen i många klockares löneförmåner att ha sina djur betandes på kyrkogården.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjar förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 har många landsortskyrkogårdar kvar den typiskt medeltida ängskaraktären. Förnyelsen börjar i städerna, genom att gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjuds av hygieniska skäl. Enligt en kunglig förordning från 1815 måste begravingar innanför stadskärnan upphöra och begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – anläggas utanför stadsbebyggt område. Vidare skulle staten genom Överintendentsämbetet ansvara för att de blev prydligt och hälsosamt anlagda. Runt om i landet anläggs begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anläggs med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man hörde till ersattes nu av så kallade köpegravar och allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna.

Köpegravarna anlades med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den allmänna linjen där man gravsattes i en kronologisk ordning, tätt intill den som hade begravts före och oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast mycket små och oansenliga.

Trädkransen introduceras först på städernas begravningsplatser men når under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med hängande växtsätt. I början av 1900-talet planläggs även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde och allmänt område speglar ett socialt uppdelat samhälle. Företeelsen levde kvar till in på mitten av 1900-talet (upphörde officiellt 1964) och ersattes då av kvarter med gravar i långa rader längs med rygghäckar. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med gräsmattor. Den sociala utjämnningen av ståndssamhället avspeglas på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar, oftast utförda i det liggande formatet 60x80 cm.

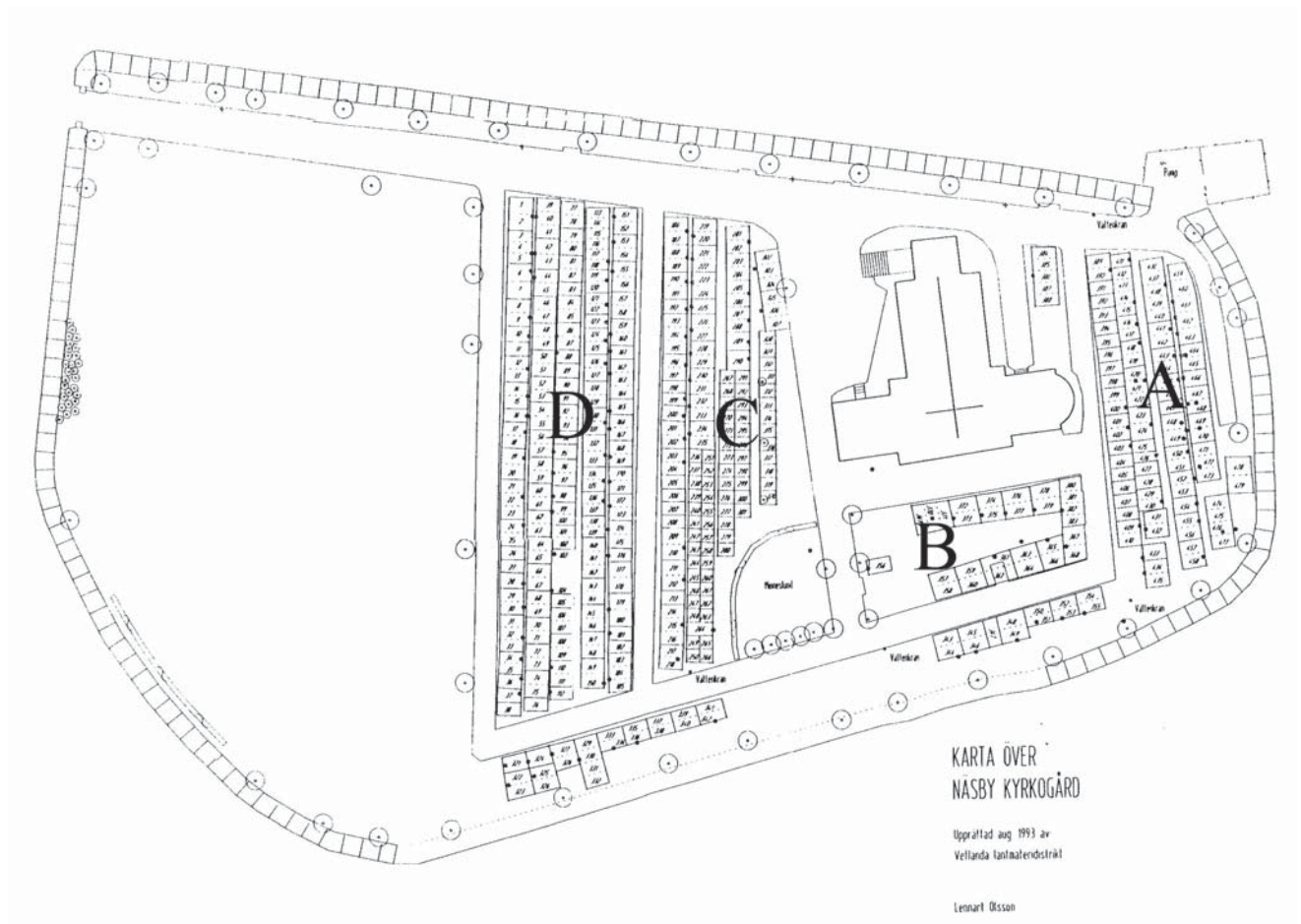
Från och med 1980-talet blir gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds också minneslundar för askor som grävs ner anonymt utan plats för namn men med gemensam plats för blommor, askgravlundar med en ofta konstnärligt utformad gemensam plats för namn och smyckning, kistminneslundar där kistor begravs anonymt och utan plats för namn, samt kistgravlundar där kistor begravs anonymt men där det finns en gemensam plats för namn och utsmyckning. Till detta kommer också de muslimska områdena, som ännu främst förekommer på stadskyrkogårdarna.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas, nämligen skogskyrkogården. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. Endast sällan eller i begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd.

Sammanfattande beskrivning

Näsby kyrkogård har medeltida ursprung. Kyrkogården omges av kallmurar samt trädkrans och är 1907 utvidgad åt väster. Av det förra sekelskiftets kyrkogårdsideal kvarstår grusgångsnätet och många påkostade vårdar i anslutning till kyrkan. I västra delen är intrycket efterkrigstida med huvudsakligen låga gravvårdar på rad inom gräsmatta. Många vårdar med titel speglar socknens historia.

Näsby kyrkogård

Kyrka och kyrkomiljö

Näsby socken utgör en småkuperad skogsbygd på småländska höglandet. Socknen är en av de minsta i Östra härad. Den goda jordmånen i området är en av orsakerna till den rika lövträdsvvegetationen med bl.a. bok och ek. Bygden befolkades redan under stenålder och blev under historisk tid godstätt med flera adelssläkter. Under 1200-talet uppfördes Hultaby slott på en udde i Norrasjön, för att sedan förstöras under 1300-talets slut. Kvar finns de gamla sätesgårdarna Bo, Hällinge, Flishult och Hultaby vilka ägts av släkter som Silfversparre, Falkenberg, von Porat, Hummelhielm och Gylling. Några av gårdarna har medeltida ursprung. Ur kyrkligt hänseende har Näsby under medeltiden och 1600-talet utgjort ett eget pastorat. 1686 blev församlingen annex till Bäckseda med egen komminister, idag hör församlingen till Vetlanda pastorat.

Kyrkbyn ligger i socknens södra del på en höjd vid sjön Flögens östra strand. Tillsammans med det gamla säteriet Hällinge vid samma sjö ingår kyrkbyn i ett område klassat som riksintresse för kulturmiljövården. Hagmarker och lövvegetation med bl.a. många gamla ekar präglar intrycket. Kyrka och kyrkogård ligger på en platå med angränsande hagmark i norr och öster. Vid västra sidan finns en grusad parkering och den gamla skolan/sockenstugan från 1851, en träbyggnad i två våningar med rödfärgad locklistpanel och tegeltäckt sadeltak. Vid baksidan är en utbyggnad från 1894. Till skolbyggnaden hör en rödfärgad trälänga från tidigt 1900-tal med förråd och rad av torrdass.

Flygfotografi, troligen från 1940-talet. JLM.

Kyrkan är uppförd i sten under romansk tid med långhus, smalare kor och absid mot öster. Åt norr är en s.k. nykyrka tillfogad i timmer 1727 och i väster ett trätorn som 1807 ersatte det Falkenbergiska gravkoret. Hela kyrkan är vitputsad och dess sadeltak täcks med svart plåt.

Kyrkogårdens historik

Kyrkogården har medeltida ursprung. Om dess tidiga historia är föga känt. En storskifteskarta från 1797 visar kyrkogårdens utsträckning vid denna tid. Vid dess sydvästra hörn står en stiglucka eller materialbod. 1907 utvidgades kyrkogården åt väster. 1939 tillverkades nya kyrkogårdsgrindar på smidesmästare C O Lindbergs verkstad i Vetlanda. Under senare tid har det under 1900-talet förhärskande gravskicket med häckinramade grusgravar kontinuerligt ersatts av sammanhängande gräsmattor. 2005 uppsattes ett träkors på den yngre, outnyttjade del av kyrkogården som används för friluftsgudstjänster. Korset ritades av Eva Spångberg, Hjälmeryd. Vid okänt tillfälle har en minneslund anordnats på kyrkogården.

Fotografi av Sven Brandel från 1928. ATA.

Händelsehistorik

Medeltid

Kyrkogården anläggs.

1907

Utvidgning åt väster. (Växjö stifts frågelista)

1939

Nya kyrkogårdsgrindar. CO Lindbergs smidesverkstad, Vetlanda. (JLM)

2005

Kors på kyrkogårdens yngre del. Eva Spångberg, Hjälmeryd. (JLM)

Vy över kyrkogården från sydost, kvarter C och D i förgrunden.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Kyrkogårdens plan är trapetsformig, avsmalnande mot öster med rundade hörn. Kyrkan ligger på ett markant krönläge i kyrkogårdens nordöstra del där marken stiger kraftigt från sydväst. På den plana ytan öster om kyrkan och längs södra kyrkogårdsmuren är kvarter A (kvartersbeteckningarna är författarens egna). I slänten söder om kyrkan ligger kvarter B. Slänten närmast väster om kyrkan utgörs av kvarter C (med en minneslund i sydöstra hörnet) och det därpå följande plant liggande kvarteret benämns D. Kyrkogårdens stora västra del tillkom 1907. Den plana ytan ligger något lägre än övriga kyrkogården och avskiljs också av en äldre trädrad. Denna del av kyrkogården har ännu inga gravar utan nyttjas för friluftsgudstjänster. I detta syfte är ett stort träkors av ene rest i ett litet stenröse 2005.

Omgärdning

Kyrkogården inhägnas av kraftiga kallmurar av markstensblock, sannolikt lagda under 1800-talet och 1907. De är drygt 1 meter höga och på sina ställen upp till ca 1,5 meter breda. I söder rör det sig huvudsakligen om stödmurar. Murkrönen är beväxta med mossa och sedum.

Ingång

Kyrkogårdens ingång är placerad i nordvästra hörnet. En smidd pargrind från 1939 hänger mellan granitstolpar från tidigt 1900-tal med fasade hörn.

Smidesgrinden från 1939.

Vegetation

Kyrkogårdens gamla del omges av en trädkrans. Mot utvidgningen i väster har denna en enhetlig rad av sekelgamla, välväxta lindar. Längs södra sidan växer sekelgamla lönnar och lindar, några i dålig kondition. Längs kyrkogårdens norra sida är en rad av unga lindar. Vid östra sidan står en stor gammal död (?) ek som har ett stämningsskapande värde. Vid ingången växer en alm och en lönn, båda sekelgamla.

Gångsystem

Från ingången leder längs norra kyrkogårdsmuren en bred grusgång fram till kyrkan och en grusplan runt denna. I gångens mitt ligger ett band med granitplattor som för fram till kyrkans norra ingång och f.d. koringång, vilken försetts med en standardramp i omålat galvaniserat stål. Rakt utlagda mindre grusgångar definierar de olika gravkvarteren.

Gravvårdstyper

Kyrkogården kan uppvisa gravkonst från 1700-talet fram till idag. Den äldsta vården är en finhuggen sandstensvård. Ett vanligt inslag på kyrkogården är det förra sekelskiftets resliga vårdtyper av granit, vanligen i form av bautasten eller obelisk. Med senare tiders bestämmelser om maximihöjd på vårdar fick status istället uttryckas på bredden. Bruket av grusbäddar med inramning av sten eller häck var vanligt bland dessa, liksom hos de föregående, men kvarstår idag bara i ett fall. Ofta utgjorde vård och stenram en helhet som blivit bruten när stenramen avlägsnats. Av allmänna linjen finns idag inga direkta spår i form av vårdar. Under efterkrigstiden blev vårdarna enklare i sina former samt mer och mer uniforma. En orsak var det begränsade utbudet av tillverkare, vilka ofta nyttjade samma kataloger. En annan orsak var tidens kollektivistiska samhällsanda. Genomgående under hela 1900-talet har granit varit närmast allenarådande som material, under seklets andra hälft företrädesvis opolerad grå granit medan polerad svart präglade de första decennierna.

Resliga vårdar i polerad svart granit kännetecknar det förra sekelskiftet och kvarteret öster om kyrkan...

...medan efterkrigstidens låga vårdar i opolerad granit präglar kvarteret väster om kyrkan.

Kvarter A besitter genom sitt rika bestånd av äldre gravvårdar en tidig 1900-talskaraktär. Läget öster om koret hade hög status vilket avspeglar sig i påkostade utföranden och bruk av titlar.

Beskrivning av enskilda kvarter

Kvarter A och B

Allmän karaktär

Kvarter A består öster om kyrkan av gravar i nord-sydliga rader, övervägande vända mot väster. Längs kyrkogårdsmuren i söder ligger gravarna i västra respektive östra ändan. De är vända såväl mot öster som norr. Kvarter B är ett litet, sluttande kvarter söder om kyrkan med gravar längs de omgivande gångarna. Till stor del rör det sig i båda kvarteren om familjegravar. Vid södra kyrkogårdsmuren står några borttagna stenar lutade.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet är blandat, från förra sekelskiftet till idag, men domineras helt av äldre, högresta vårdtyper. Områdets äldsta vård på ursprunglig plats är en polerad grå granitvård i kvarter B från 1896, följt av komminister L B Nylanders vård av polerad svart granit från 1897. Vårdarna från omkring 1900 utgörs till stor del av obelisker, kors och bautastenar i främst svart granit. En ovanlig

1700-talsvård av sandsten med fint arbetade reliefer.

vårdtyp från tiden är en pergamentrulle i marmor på C A Gyllings familjegrav, ägare av godset Hällinge. Större delen av dessa gravar har haft grusbädd och stenram eller häck. Idag kvarstår bara en s.k. grusgrav från 1931 i kanten av kvarter B med omgivande stenram. Vårdar från omkring 1940 och framåt har den låga rektangulära form som blev förhärskande under efterkrigstiden. Ett fåtal gravar täcks av stora hällar, varav en i marmor. Titel är vanligt förekommande i kvarteren. Många berättar om godsägare till Hällinge, Bo, Hultaby och Flishults gamla säterier. Vid sidan av ovannämnda prästgrav finns en ensamstående marmorvård över komminister K J Linder. Övriga titlar är organist och folkskollärare, kyrkovärd, fanjunkare, nämndeman, rättsare, bildhuggare, disponent, sekundlöjtnant, överstelöjtnant, landsfiskal, doktor, tandläkare. Bland de elva borttagna stenarna vid kyrkogårdsmuren finns en från 1773 i tuktad granitflis. Kyrkogårdens äldsta vård har en sekundär placering söder om tornet. Det är en fint bearbetad sandstensvård med änglacrön, rest 1706 över gårdssmeden vid Boos säteri.

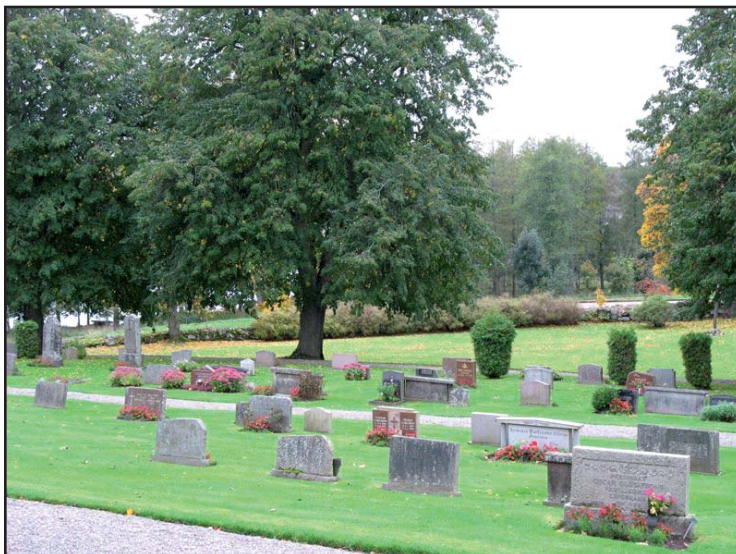
Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter A och B är typiska gamla köpegravskvarter med statusfyllt läge invid kyrkan. Om kvarterens höga status vittnar flera godsägar- och två komministergravar. Ett rikt bestånd av påkostade gravvårdar från förra sekelskiftet ger kvarteren deras karaktär och står för de främsta kulturhistoriska värdena. Av det tidiga 1900-talets kyrkogårdsideal med grusbäddar kvarstår bara ett exempel, förvisso av pedagogiskt intresse. Mångfalden av titlar speglar socknens historia och bl.a. den betydelse de många godsens haft. Ett särskilt högt kulturhistoriskt värde har de båda, sekundärt placerade, handhuggna 1700-talsvårdarna, vilka representerar lokal gravkonst innan industrialismen.

Kyrkogårdens enda bevarade grusbädd i kvarter B visar tydligt hur vård och stenram hör samman.

Kvarter C och D ger ett rent efterkrigstida intryck.

Kvarter C och D

Allmän karaktär

Kvarter C och D består av nord-sydliga gravrader med vårdarna stående med ryggen mot varann. I den branta sydöstra änden av C är en minneslund.

Gravårdstyper

Gravvårdsbeståndet domineras helt av efterkrigstidens låga typer med rektangulär form, vanligen i opolerad grå granit. I södra delen av båda kvarteren finns dock ett fåtal äldre, högresta vårdar. Äldst är stenen från 1888 över direktören och riddaren J M Svensson från Flishult. Vidare rör det sig om en bautasten från 1911 över patron Blohm och en bautasten från 1922 över en trädgårdsmästare. En enkel otuktad granitflis som skjuter upp ur marken invid sistnämnda skulle kunna vara en 1700-talsvård på ursprunglig plats (den finns även med på äldre fotografier). Titlar är sparsamt förekommande på efterkrigstidens vårdar, de som finns är predikant, kantor, landsfiskal, skogvaktare, rättare.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter C och D är av typiskt efterkrigstida karaktär med rader av låga vårdar i gräsmatta, en vanlig företeelse på svenska kyrkogårdar. Ett fåtal resliga vårdar från förra sekelskiftet ger ett historiskt djup åt kvarterens södra del. Det är hos dessa och i vårdar med titel som det kulturhistoriska värdet ligger. Eventuellt kan kvarterens norra del ha ett förflutet som allmän linje.

Vårdar med titel förmedlar historia. Här en sten över en predikant i kvarter C.

Minneslund

Den kvartscirkelformiga minneslundan utgörs av en gräsyta inhägnad med lövhäck en rad av små sorgeträd. Vid gången i öster är en yta med kullersten och en större natursten med inskription.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården som helhet

Näsby kyrkogård har liksom kyrkan medeltida ursprung. Den rektangulära kyrkogården är utvidgad åt väster på 1900-talet med ett lägre liggande, för gravsättningar ännu outnyttjat parti. Kallmurar omger kyrkogården och en trädkrans definierar dess ursprungliga del. Dessa element i kombination med grusgångar och smidesgrind ger intrycket av en traditionell landsbygdskyrkogård. Kyrkan har ett påtagligt krönläge i nordost.

Kyrkogården präglas av det sena 1900-talets omläggning från gruskvarter till lättskötta gräskvarter, en vanlig och ofta utslätande utveckling på länets landsbygdskyrkogårdar. Kvarteren öster och söder om kyrkan har dock kvar mycket av sin karaktär från förra sekelskiftet genom ett rikt gravvårdsbestånd från denna tid. Det rör sig om gamla köpegravskvarter med som regel resliga granitvårdar. Den enda grusbädd som bevarats får ses som pedagogiskt intressant. Kvarteren har haft hög status, här ligger komministrar och flera godsägare, vilket i sin tur vittnar om de många gamla säterierna i socknen. Kvarteren väster om kyrkan har en efterkrigstida prägel genom sina rader av låga, enkla vårdar i gräsmatta, en vanlig företeelse på svenska kyrkogårdar. Ett fåtal äldre vårdar står där för historiskt djup. En liten, efter terrängen anpassad, minneslund är arrangerad sydväst om kyrktornet. Kyrkogårdens äldsta vårdar är två handhuggna 1700-talsstenar med sekundär placering. Dessa berättar om den hantverksmässiga gravkonsten innan industrialismen. Den västra utvidgningen är en stor gräsyta som nyttjas för friluftsgudstjänster, i vilket syfte ett träkors uppsattes 2005.

Kyrkogårdar rymmer information om personer, gårdsnamn och försvunna yrken. Person- och lokalhistoriska värden är knutna till vårdar med titel, vilka speglar socknens historia. På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar och gravrätter ändras. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och att gravvårdar från olika tider finns representerade.

Att tänka på i förvaltning av kyrkogården:

- Kyrka och kyrkogård ingår i en miljö klassad som riksintresse för kulturmiljövården.
- Kallmurar, smidesgrindar, grindstolpar, grusgångar och trädkrans är väsentliga delar av kyrkogårdens utformning.
- Vårdar äldre än 1940 eller med titel bör bevaras på plats. Vårdar äldre än 1850 skall finnas med på kyrkans inventarieförteckning.
- Nyttillskott bör betraktas restriktivt i det välbevarade kvarteret öster om kyrkan.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv. (JLM)

Lantmäteristyrelsens kartarkiv.

Länsstyrelsen i Jönköpings arkiv, med kopior ur ATA. (JLST)

Växjö stifts frågelista om kyrkogårdar 1949.

Tryckta källor

Kulturhistorisk utredning för Vetlanda kommun. Jönköpings läns museum 1989.

Rogberg, Samuel. Historisk beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Svenskt ortnamnslexikon. Uppsala 2003.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del IV. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län IV. Uddevalla 1957.

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr: 336/05
Beställare: . . . . . Växjö stift
Fastighetsägare: . . . . . Vetlanda kyrkliga samfällighet
Rapportansvarig: . . . . . Robin Gullbrandsson
Foto: . . . . . Robin Gullbrandsson
Län: . . . . . Jönköpings län
Kommun: . . . . . Vetlanda kommun
Socken: . . . . . Näsby socken
Fastighetsbeteckning: . . . . . Näsby 1:1 och 1:12
Belägenhet: . . . . . Ekonomiska kartans blad Näsby
6F 3a

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

